

ФОРМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фесенко І.А.,

д.е.н., доц., професор кафедри

економіки підприємства та менеджменту,

Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця

TYPES OF FINANCING FOR THE SMALL-SIZED ENTERPRISES' DEVELOPMENT

Fesenko I.,

Doctor of Sciences in Economics,

Professor of Economics of Enterprises and Management Department

of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv

Анотація

В роботі висвітлено питання вибору підприємствами малого бізнесу виду фінансування проектів розвитку своєї матеріальної бази. Розглянуто особливості їх фінансування у формі банківського кредитування та операцій лізингу. Запропоновано критерії, за якими може бути прийнято рішення щодо вибору способів фінансування інвестиційних проектів. Наведено розрахунки основних показників, пов'язаних із залученням коштів за різними схемами. Доведено переваги лізингу як варіанту залучення позикових засобів для фінансування проектів розвитку підприємства.

Abstract

In this work the problem, how the small-sized enterprises choose the type of financing for the projects of their material resources' development, is considered. The particularities of their financing by the bank credit and leasing operations forms are examined. The criteria for choosing the type of financing for the investment projects are proposed. The calculations of the main indexes, connected with raising

funds under different schemes, are given. The advantages of leasing as the type of raising funds for the financing of the enterprise's development projects are proved.

Ключові слова: фінансування діяльності, кредитування, фінансовий лізинг, кредитний ризик, процентна ставка.

Keywords: financing of enterprises, crediting, financial leasing, credit risk, interest rate.

В період структурної перебудови та реформування економіки особливого значення набуває ефективність функціонування малого бізнесу. Уряд України сьогодні також бачить рушійну силу національної економіки саме у розвитку цього сектору. Малий бізнес багато в чому визначає і темпи економічного зростання держави, і зайнятість населення, і ВВП. В умовах несприятливої фінансової, економічної та політичної ситуації в державі як ніколи актуалізуються питання забезпечення життєдіяльності підприємств малого та середнього бізнесу. І поки держава розробляє та вводить в дію механізм підтримки цього сектору економіки, підприємці самостійно мають дбати про формування та розвиток свого потенціалу й обирати найбільш прийнятні способи фінансування своєї діяльності .

Основним способом фінансування діяльності підприємств, зазвичай є кредитування. Але, розглядаючи питання кредитного забезпечення, більшість підприємців прибігають саме до традиційної форми кредиту - банківського кредиту, не задіюючи альтернативних варіантів для розвитку матеріальної бази підприємства, наприклад, операцій з лізингу, як одного з основних способів фінансування інвестиційних проектів. На наш погляд, це є достатньо серйозною помилкою, особливо в теперішній час, коли більшість банків згорнуло кредитні програми з надання традиційних форм кредитів.

Тому метою роботи є систематизація теоретичних і методичних аспектів використання кредитних і лізингових операцій у виробничо-господарській

діяльності підприємств, оцінка їх ефективності з точки зору економічної вигоди для підприємства.

Розглянемо декілька варіантів залучення фінансування, які, на нашу думку, в теперішній час є найбільш вірогідними для здійснення.

Якщо підприємство планує отримати довгостроковий кредит, а капітальні вкладення, пов'язані з реконструкцією підприємства, його технічним переозброєнням, впровадженням нової техніки, вдосконаленням технології виробництва, а також інші витрати, що ведуть до збільшення вартості основних засобів є об'єктами довго- та середньострокового кредитування, банк має змогу самостійно надати кредит підприємству під прийнятну для обох сторін на сьогоднішній день процентну ставку. Щоб визначити витрати, пов'язані з залученням банківського кредиту, підприємству спочатку необхідно обрати, за якою схемою йому вигідніше було б розраховуватися з банком - ануїтетною або стандартною. За допомогою кредитного калькулятора [1], підставляючи бажані умови (наприклад, сума кредиту – 200 тис. грн., процентна ставка - 30% річних, строк дії кредитної угоди – 36 місяців, щомісячна комісія - 0%), отримуємо результати (табл. 1).

Таблиця 1

Витрати за обслуговування кредитних коштів
за різними варіантами кредитування

Показники	Ануїтетний метод	Стандартний метод
Щомісячний платіж, грн.	8490,32	з 10555,6 до 5692 в останній місяць
Загальна сума виплат, грн. в т.ч.:	305651,28	292501
- відсотки	105651,28	92501
- тіло кредиту	200000	200000

Розрахунок свідчить, що при заданих умовах кредитування за різними варіантами кредитування, підприємство матиме й різні результати.

Порівнюючи між собою розглянуті варіанти кредитування наочно видно, що кредитування по стандартній формі є вигіднішим в розумінні переплати за кредитом, тобто $305651,28 > 292501$ на 13150,28 гривень. Але не слід забувати,

що при ануїтетному методі щомісячна сума виплат (максимально) складе 8490,32 грн., а при стандартному у перший місяць після отримання кредиту - 10555,6 грн., що забагато для підприємства, яке до закінчення першого місяця дії кредитної угоди навряд чи запустить в роботу обладнання.

Разом з сумою кредиту, підприємство має повернути банку через 3 роки при першому варіанті - 305651,28 грн., при другому – 292501 грн., тобто бізнес-план та техніко-економічне обґрунтування до нього повинні бути складені таким чином, щоб до закінчення строку кредиту підприємство мало змогу обслуговувати такий кредит.

Такий розрахунок та оцінки є, звичайно, спрощеними і не розкривають проблем, пов'язаних з обслуговуванням кредиту підприємством. А використання довгострокового кредитування діяльності має багато аспектів, які треба враховувати при залученні коштів і виборі кредиторів.

По-перше, саме поняття «довгостроковий кредит» вже набуває значення кредиту з підвищеною відсотковою ставкою (відсоток за ризик).

По-друге, в зв'язку з тим, що банки, надаючи довгострокові кредити підприємствам, несуть більший ризик, ніж підприємства, саме вони і диктують свої умови надання кредиту (платність, забезпечення, графік повернення) і дуже рідко, особливо сьогодні, йдуть на поступки підприємствам.

По-третє, отримання підприємством довгострокового кредиту в банку практично унеможлиблює отриманні короткострокових кредитів цим підприємством на поповнення обігових коштів, оскільки банки намагаються уминати надання другого кредиту підприємству при наявності у нього попереднього несплаченого кредиту.

Четверте. Витрати, пов'язані зі сплатою відсотків за кредит і комісією за обслуговування кредиту залежать від схеми його надання і погашення, яка розробляється банком на свій розсуд, і, в багатьох випадках, є не найвигіднішою для підприємства.

П'яте. За останні два роки Національний банк України шість разів змінював облікову ставку, яка є базою для встановлення комерційними банками

платні за кредити. Більш того, ці ставки не просто змінювалися (що само по собі є ознакою нестабільності фінансового ринку України), вони зросли в 2,3 рази. Чим такі зміни загрожують підприємству – позичальнику?

В формах кредитних договорів практично всіх комерційних банків є пункт про зміну умов договору, в якому банки намагаються наголошувати на тому, що в разі зміни облікової ставки НБУ банк залишає за собою право змінити відсоткову ставку за раніше наданими кредитами. При чому, слід зауважити, майже ніколи банки не звертаються до підприємств з пропозицією знизити відсоткову ставку (а вона з 28.08.2015 р. по 03.03.2016 р. знизилась на 8%) і дуже швидко реагують на її підвищення, підвищуючи плату за кредит. Тому підприємство завжди залишається «у зоні ризику» підвищення плати за кредит, яка доволі часто призводить і до неможливості повернення кредиту.

Якщо ж менеджери підприємства при розробці бізнес - плану для отримання кредиту в банку зможуть зробити грамотне техніко-економічне обґрунтування і обмежаться при пошуку джерел фінансування банківським кредитом, рекомендуємо звернути увагу на такий різновид кредиту як кредитна лінія. Враховуючи специфіку цієї форми кредиту, на практиці витрати підприємства при кредитуванні за допомогою кредитної лінії можна зробити нижчими на 10 - 15% ніж за інших форм кредиту.

За допомогою залучених коштів можна поліпшити економічний стан підприємства та забезпечити його розвиток, але при цьому дуже важливо зберігати співвідношення власних і залучених ресурсів, грамотно визначити вплив на фінансовий стан підприємства процентної ставки за кредит та, звичайно ж, не допустити втратити підприємством фінансової автономії.

На наш погляд, в роботі надано достатньо «мінусів» залучення саме банківського кредиту для оновлення чи поповнення основних засобів підприємства. Тому пропонується розглянути альтернативний звичайному банківському кредиту вид банківського кредитування - фінансовий лізинг.

Згідно Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг однією з його характеристик є те, що періодичні платежі, які мають бути сплачені за

договором лізингу, розраховуються, зокрема, з урахуванням всієї або значної частини вартості обладнання.

Таким чином, враховуючи цей аспект, вважаємо, що лізинг більш схожий на купівлю товарів в кредит, бо вони мають загальні риси:

- в обох випадках відбувається інвестування засобів в основний капітал з поверненням в натуральній формі в порядку надання у тимчасове користування;

- і кредит, і лізинг уявляють собою взаємозв'язок торговельних і кредитних угод;

- зберігається право власності на майно за продавцем (лізингодавцем, а в випадку кредиту - банк виступає в ролі продавця) до повної виплати ціни товару;

- право купити майно достроково або після завершення угоди;

- знаходження в заставі у постачальника (лізингодавця, а в випадку кредиту - в банку);

- передавання на визначений термін права володіння і користування;

- поетапність оплати ціни майна через періодичні лізингові платежі.

Таким чином, враховуючи наведене, можна зробити висновок, що між основними сторонами лізингової угоди виникають кредитні відносини на принципах строковості, платності, повернення і забезпечення, тобто на загальновідомих принципах кредитування. У зв'язку із цим лізинг можна розглядати як специфічну форму кредитування з деякими його особливостями.

Обираючи між кредитом і лізингом перед підприємствами постає більше питань ніж відповідей, хоча слід наголосити, що не на всі питання може відповісти підприємство. Чимало відповідей залежить від банку або лізингової компанії.

З одного боку, лізинг обладнання, транспорту іншого майна надає підприємству можливості з економії коштів, всі лізингові платежі переносяться на собівартість, в той же час обсяги бази, що підлягає оподаткуванню, знижуються. Також завдяки лізингу є можливість застосувати для його об'єкту

більш швидку амортизацію, що швидше зменшить залишкову вартість. Однак система оподаткування, що не передбачає сплати податків на отриманий прибуток і майно, значно зменшують привабливість лізингу для приватних підприємців і малих підприємств, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування.

Незважаючи на деякі неузгодженості, в окремих випадках лізинг стає єдиною можливістю для приватних підприємців або малих підприємств з найменшими втратами залучити засоби для розвитку бізнесу, особливо, якщо підприємство знаходиться на стадії розвитку і йому відмовляють в отриманні кредиту на розвиток бізнесу в зв'язку з відсутністю застави, сплати страховки та інших платежів тощо. Тоді лізинг для малого підприємства стає чи не єдиним шляхом придбання нового обладнання.

Скористаємося лізинговим калькулятором [1] і розрахуємо вартість лізингу для підприємства за тих же умов, що і у варіанті з банківським кредитуванням: процентна ставка - 30% річних, строк дії кредитної угоди – 36 місяців, щомісячна комісія - 0%, одноразова комісія - 1%.

Розрахунок за різними схемами нарахування лізингових платежів надає нам наступну інформацію (табл. 2):

Таблиця 2

Витрати за обслуговування операції з лізингу
за різними варіантами нарахування лізингових платежів

Показники	Ануїтетний метод	Стандартний метод
Щомісячний платіж, грн.	9347,80 (проти 8490,32 за кредитом)	з 13451,70 по 6610,30 (проти з 10555,6 до 5692 за кредитом)
Загальна сума виплат, грн. в т.ч.:	291781,82 (проти 305651,28 за кредитом)	282000 (проти 292501 за кредитом)
- відсотки	89781,82 (проти 105651,28 за кредитом)	80000 (проти 92501 за кредитом)
- тіло кредиту	200000	200000
- одноразова комісія	2000 (проти 0 грн. за кредитом)	2000 (проти 0 грн. за кредитом)

Як видно з розрахунків, однозначного висновку зробити підприємству буде дуже важко. При ануїтетному методі нарахування платежів за лізингом,

наприклад, щомісячний платіж вищий за платіж за кредитом, розрахованим за тим же методом, але загальна сума виплат нижче ($305651,28 - 291781,82 = 13869,46$ грн.) за рахунок амортизаційних відрахувань. За стандартним методом спостерігаємо аналогічну картину, тобто загальний платіж лізинговій компанії на 10501 грн. менший за платіж за звичайним кредитом ($292501 - 282000 = 10501$ грн.).

Складність вибору для підприємства полягає в тому, що метод прямого порівняння передбачає порівняння сум лізингового фінансування і еквівалентної йому позики. Лізинг для підприємства буде вигідним, якщо він забезпечує на початковому етапі більше фінансування ніж еквівалентна йому позика. Якщо ж початкове кредитне фінансування перевищує лізингове, то від лізингу слід відмовитися на користь кредиту. З цієї точки зору ефективність лізингу повинна перевірятися не тільки у порівнянні з якоюсь конкретною, альтернативною кредитною пропозицією, а й відносно еквівалентною йому (лізингу) позики.

Однак як вже відомо з дослідження, лізинг має якісні переваги над кредитом і одночасно з цим вважається, що якісні переваги лізингового активу неможливо оцінити кількісно [2]. Виходить так, що якісні характеристики не приймаються в розрахунок. Така постановка питання не вирішує задачі конкретного вибору, а тільки декларує неможливість кількісного обліку якісних характеристик лізингу. Безумовно, якісні характеристики лізингу є, і вони, на нашу думку, повинні бути враховані кількісно. В теоретичному плані проблема кількісного обліку якісних характеристик лізингу зведена до того, яким чином встановлювати базу для порівняння з кредитом. Роблячи порівняльний аналіз лізингу і кредиту завжди слід брати до уваги ті умови, на яких будується це порівняння.

Перед залученням коштів інвесторів (не має значення, чи інвестором є банк, чи інший фінансовий посередник) необхідно чітко уявляти, який результат очікується від цих інвестицій, і які умови саме для підприємства є найприйнятнішими, а ні для інвестора. В процесі роботи сторін, кожна з них

буде відстоювати свої вигоди, але для себе менеджмент підприємства має чітко визначитися, на які поступки він може піти, а на які - ні.

Розгляд альтернативних варіантів фінансування модернізації обладнання дозволить знайти можливий і найбільш прийнятний спосіб його придбання. Необхідними умовами прийняття оптимальних рішень є наявність критеріїв вибору та їх значущість для суб'єкта господарювання.

Список використаної літератури

1. Лізинговий і кредитний калькулятор [Електронний ресурс]. - Режим доступу: fin-calc.org.ua/ru/lease/caiculate/.

2. Лелецкий Д. Об условиях сравнения лизинга с кредитом и количественной оценке преимущества лизинга [Электронный ресурс] / Д. Лелецкий. - Режим доступа: http://www.unlease.ru/Docs/lease_leasing_publications/leasing-lease-publication-1.htm.